

پرورش خلاقیت در سازمان با نگاهی به متون اسلامی

حسین یرکانی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بهار ۱۳۹۱

پرکان، حسین، ۱۳۵۹ -
پرورش خلاقیت در سازمان با نگاهی به متون اسلامی / حسین پرکان. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه،
۱۳۹۱.

دوازده، ۴۴۴ص: نمودار. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۰۴: مدیریت؛ ۷)
بها: ۷۱۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-5486-64-3

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.
کتابنامه: ص. [۴۱۷] - ۴۲۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. خلاقیت - جنبه‌های مذهبی - اسلام. ۲. خلاقیت در کسب و کار. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۶۵۸

۱۳۹۱ پ ۴ پ ۴ / ۶۷ / ۲۳۲ BP

۲۶۱۰۴۶۴

شماره کتابشناسی ملی

پرورش خلاقیت در سازمان با نگاهی به متون اسلامی

نویسنده: حسین پرکان

ویراستار: سعیدرضا علی‌عسکری

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

حروفچینی و صفحه‌آرایی: اداره چاپ و انتشارات پژوهشگاه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۱

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۷۱۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۲۱۱۱۱ - ۲۵۱ (انتشارات: ۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۲۸۰۳۰۹۰.

ص. پ. ۳۱۵۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی اُسکو، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰ و ۶۶۹۷۸۹۲ - ۲۱.

Website: www.rihu.ac.ir

Email: info@rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه اسلام، در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بیابان‌گذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب حاضر به عنوان منبع کمک درسی برای دانشجویان رشته‌های «مدیریت کارآفرینی» و «مدیریت» در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و نیز دیگر علاقه‌مندان به مطالعات مدیریت اسلامی تهیه شده است.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از مؤلف گرامی جناب آقای حسین پرکان و همچنین از ناظر محترم جناب آقای دکتر مجید پسران قادر و نیز آقای امیر حسین‌زاده که در ارزیابی اثر سهمیم بوده‌اند، سپاسگزاری نماید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۵	فصل اول: مبانی خلاقیت و پرورش آن در اسلام.....
۵	۱. مقدمه.....
۷	۲. انسان، تنها مخلوق خلاق.....
۸	۳. چیستی خلاقیت انسان و خلاقیت خدا.....
۱۳	۱-۳. بدیع بودن، از ویژگی‌های خلاقیت خداوند.....
۱۴	۲-۳. حذف عنصر زمان از خلقت خداوند.....
۱۶	۳-۳. خلاقیت انسان.....
۱۶	۴-۳. خلاقیت انسان و خلاقیت حضرت باری تعالی.....
۱۷	۴. رابطه کرامت و خلاقیت در انسان.....
۱۷	۱-۴. کرامت تکوینی.....
۱۸	۲-۴. کرامت اکتسابی.....
۲۰	۵. خلاقیت در حوزه علوم انسانی.....
۲۲	۶. تفاوت خلاقیت و نوآوری.....
۲۳	۷. تعریف خلاقیت.....
۲۷	۱-۷. تعریف‌های شناختی.....
۲۸	۲-۷. تعریف‌های شخصیتی.....
۲۹	۳-۷. تعریف‌های محیطی.....
۲۹	۴-۷. تعریف‌های تولیدی خلاقیت.....
۲۹	۸. نقش و اهمیت خلاقیت.....
۳۲	۹. فرصت‌های خلاقیت.....
۳۳	۱-۹. وقایع غیر منتظره.....
۳۳	۲-۹. ناسازگاری‌ها.....
۳۳	۳-۹. نیازهای فرآیندی.....

۳۴	۵-۹. تغییرات جمعیتی
۳۴	۶-۹. تغییر نگرش
۳۵	۷-۹. دانش جدید
۳۵	۱۰. پیش شرط‌های بروز خلاقیت
۳۵	۱-۱۰. وجود مشکل
۳۷	۲-۱۰. استقلال در اندیشه
۳۷	۳-۱۰. برخورد متفاوت با مشکل
۳۸	۱۱. مؤلفه‌های خلاقیت با نگاهی به متون اسلامی
۳۸	۱-۱۱. مؤلفه‌های ادراکی خلاقیت
۳۹	۱-۱۱. ابزار ادراک
۴۰	۲-۱۱. منابع ادراک
۴۰	الف) طبیعت
۴۱	ب) عقل
۴۱	ج) دل
۴۳	د) تاریخ
۴۴	۳-۱۱. مراحل ادراک
۴۴	سازوکار ادراک عرفانی
۵۶	۴-۱۱. موانع ادراک
۵۷	نخست، موانع شناختی
۵۸	دوم، موانع گرایشی
۶۲	۲-۱۱. مؤلفه‌های انگیزشی
۶۲	۱-۲-۱۱. انگیزه
۶۳	۲-۲-۱۱. عاطفه
۶۷	۳-۱۱. مؤلفه‌های شخصیتی
۶۹	۱-۳-۱۱. اعتماد به نفس
۷۱	۲-۳-۱۱. اراده مستقل
۷۲	۳-۳-۱۱. خطرپذیری
۷۳	۴-۳-۱۱. تجربه‌پذیری
۷۴	۵-۳-۱۱. استقبال از ابهام
۷۵	۶-۳-۱۱. کلنجار رفتن
۷۷	۱۲. خلاقیت از نگاه سازمانی
۷۹	۲-۱۲. مؤلفه‌های سازمانی خلاقیت
۸۰	۱-۲-۱۲. تخصص

۸۳	۲-۲. انواع تفکر معطوف به خلاقیت
۸۳	الف) تفکر خلاق
۹۱	ب) تفکر تحلیلی و تفکر ترکیبی
۹۵	ج) تفکر معکوس
۹۶	د) تفکر انتقادی
۱۰۰	ه) تفکر بدبینانه
۱۰۲	و) تفکر اجرایی
۱۰۳	ز) تفکر راهبردی
۱۱۴	۳-۲-۱۲. انگیزش
۱۱۹	۱۳. فرآیند خلاقیت
۱۲۵	۱۴. پرورش خلاقیت از نظر اسلام
۱۲۷	۱۵. کمال خلاقیت
۱۲۹	۱۶. چکیده فصل
۱۳۱	فصل دوم: انسان خلاق از نظر اسلام
۱۳۱	۱. مقدمه
۱۳۴	۲. خصوصیات ذهنی فرد خلاق
۱۳۴	۱-۲. کنجکاوی فراوان
۱۳۶	۲-۲. دادن ایده‌های زیاد یا مناسب درباره یک مسئله
۱۳۷	۳-۲. ابتکار و تخیل قوی
۱۳۸	۴-۲. حساسیت و توجه
۱۴۳	۵-۲. ترجیح پیچیدگی به سادگی
۱۴۳	۶-۲. سلامت روانی و ادراکی
۱۴۳	۷-۲. انعطاف‌پذیری ادراک
۱۴۵	۱-۷-۲. تعصب مذموم و ناپسند
۱۴۵	۲-۷-۲. تعصب مملوح و پسندیده
۱۴۶	۸-۲. توجه جدی به جزئیات
۱۴۷	۹-۲. اشتیاق و علاقه سرشار
۱۴۸	۱۰-۲. داشتن ظرفیت بالا در تحمل ناملازمات
۱۴۹	۱۱-۲. تمرکز نیروی ذهنی بر والاترین هدف
۱۵۰	۱۲-۲. آینده‌نگری و پیش‌بینی
۱۵۲	۳. خصوصیات عاطفی فرد خلاق
۱۵۲	۱-۳. آرامش و امیدواری
۱۵۳	۱-۱-۳. آرامش اعتقادی

۱۵۲	۲-۱-۲. آرامش روانی
۱۵۴	۳-۱-۳. آرامش طبیعی
۱۵۶	۲-۳. شوخ طبعی
۱۵۸	۳-۳. علاقه به سادگی در نوع لباس و جنبه‌های گوناگون زندگی
۱۶۲	۴-۳. عزت و اعتماد به نفس
۱۶۵	۵-۳. شهامت
۱۶۶	۶-۳. استقلال رأی و داوری
۱۶۷	۷-۳. سعی و کوشش
۱۶۹	۸-۳. علاقه به تجربه و مطالعه
۱۷۲	۴. خصوصیات اجتماعی فرد خلاق
۱۷۲	۱-۴. مسئولیت‌پذیری و توانایی سازمان دادن به فعالیت‌های گوناگون
۱۷۵	۲-۴. داشتن قدرت پافشاری و دنبال کردن ایده خود
۱۷۶	۵. چکیده فصل
۱۷۹	فصل سوم: عوامل درون‌سازمانی مؤثر در پرورش خلاقیت با نگاهی به متون اسلامی
۱۷۹	۱. مقدمه
۱۸۱	۲. عوامل درون‌سازمانی مؤثر بر پرورش خلاقیت
۱۸۱	۱-۲. عوامل فردی مؤثر در پرورش خلاقیت
۱۸۱	۲-۲. برنامه‌ریزی سازمانی
۱۸۹	۲-۲-۱. انعطاف‌پذیری در برنامه‌ریزی
۱۹۲	۲-۲-۲. انواع برنامه‌ریزی
۱۹۳	الف) برنامه‌ریزی بلندمدت و راهبردی
۱۹۴	ب) برنامه‌ریزی میان‌مدت
۱۹۴	ج) برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت
۱۹۵	۲-۳-۳. برنامه‌ریزی خلاقیت در سازمان
۱۹۸	۳-۲. ساختار سازمانی
۲۰۶	۴-۲. فرهنگ سازمانی
۲۱۲	۲-۴-۱. ویژگی‌های فرهنگ خلاق در سازمان
۲۱۵	۲-۴-۲. نقش‌های فرهنگ در سازمان
۲۱۷	الف) نظام اعتقادی
۲۱۷	ب) نظام ارزشی
۲۱۸	ج) نمادها
۲۱۸	د) مساجد؛ پایگاه اشاعه فرهنگ سیاسی شیعه
۲۱۸	۲-۴-۳. قدرت فرهنگ

۲۲۵	الف) قرآن و برخورد انکاری با فرهنگ عصر خویش
۲۳۲	۲-۴-۵. عوامل مؤثر بر فرهنگ سازمان
۲۳۵	۲-۵. نظام انگیزشی سازمانی
۲۳۷	۲-۵-۱. انگیزه‌های ترغیب‌کننده به خلاقیت
۲۳۷	الف) انگیزه‌های بیرونی
۲۳۷	ب) انگیزه‌های درونی
۲۳۷	۲-۶. نظام کنترل، نظارت و ارزیابی سازمانی
۲۳۸	۲-۶-۱. انواع وسایل کنترل
۲۳۸	۲-۶-۲. عوامل مؤثر در استفاده از انواع وسایل کنترل
۲۳۹	۲-۶-۳. تأثیر وسایل کنترل
۲۳۹	۲-۷. رهبری و مدیریت سازمان
۲۵۳	۲-۷-۱. ویژگی‌های مدیران یا رهبران خلاق در سازمان خلاق
۲۵۳	الف) علم و شناخت
۲۵۵	ب) لطف و محبت به مردم
۲۵۸	ج) مهارت پرداختن به امور مهم
۲۵۸	د) توان تسهیم صلاح قلوب و مهار آن
۲۶۱	ه) مدیر خلاق، معلم است
۲۶۲	و) توانایی به دست آوردن و به دست دادن اعتماد کارکنان
۲۶۷	ز) شناخت صحیح خویش و تسلط بر آن
۲۷۰	ح) مهارت در آینده‌نگری
۲۷۰	ط) دسترسی به مدیران در سازمان‌های خلاق
۲۷۴	ی) پرچمدار تحول در سازمان
۲۷۷	۳. چکیده فصل
۲۷۹	فصل چهارم: عوامل برون سازمانی مؤثر در پرورش خلاقیت با نگاهی به متون اسلامی
۲۷۹	۱. مقدمه
۲۸۰	۲. تقسیم‌بندی محیط
۲۸۲	۳. عوامل محیطی تأثیرگذار بر خلاقیت سازمانی
۲۸۳	۳-۱. خانواده
۲۸۶	۳-۱-۳. تشکیل خانواده از نظر اسلام
۲۸۶	الف) حفظ نسل
۲۸۶	ب) جلوگیری از روابط ناسالم جنسی
۲۸۶	ج) ایجاد آرامش روحی، اخلاقی و فکری

۲۸۷	 (د) تکامل انسان
۲۸۷	 (ه) تربیت فرزند
۲۸۸	 ۲-۱-۳. تعادل در خانواده
۲۹۴	 ۳-۱-۳. وفاداری و تعهد در خانواده
۲۹۵	 ۳-۱-۴. محبت در خانواده
۲۹۷	 ۳-۱-۵. خلاقیت والدین
۲۹۸	 ۳-۲. عوامل نظام‌واره (سیستم) فرهنگ جامعه
۲۹۹	 ۳-۲-۱. فرهنگ
۳۰۰	 ۳-۲-۴. فرهنگ خلاق‌پرور
۳۰۰	 ۳-۲-۵. مدیریت فرهنگ خلاق‌پرور
۳۰۲	 ۳-۲-۶. مدیریت تحولات فرهنگ
۳۰۳	 ۳-۲-۷. روش‌های تغییر فرهنگ
۳۰۳	 ۳-۲-۸. تحلیل میزان خلاق‌پروری فرهنگ
۳۰۴	 الف) مؤلفه‌های فرهنگ خلاق‌پرور
۳۰۷	 ب) سطح‌های فرهنگ
۳۰۷	 ج) نظام‌واره فرهنگ خلاق‌پرور
۳۲۳	 ۳-۲-۹. تعاملات فرهنگی
۳۲۴	 الف) تعاملات مؤلفه‌های فرهنگ
۳۲۴	 ب) ارتباط موجودیت‌های نظام فرهنگ با دیگر نظام‌ها
۳۲۵	 ۳-۲-۱۰. ویژگی‌های فرهنگی یک جامعه خلاق‌پرور
۳۲۹	 ۴. چکیده فصل
۳۳۱	 فصل پنجم: موانع خلاقیت
۳۳۱	 ۱. مقدمه
۳۳۳	 ۲. موانع فردی خلاقیت
۳۳۴	 ۲-۱. موانع فیزیولوژیکی
۳۳۴	 ۲-۲. نبودن شناخت و کم‌آگاهی
۳۳۵	 ۲-۳. نداشتن انعطاف
۳۳۵	 ۲-۴. عادت‌ها
۳۳۶	 ۲-۵. نبودن اعتماد به نفس
۳۳۸	 ۲-۶. استرس
۳۴۱	 ۲-۷. کمرویی
۳۴۴	 ۲-۸. خستگی، تنبلی و کسالت
۳۴۵	 ۲-۹. انسدادهای ادراکی

۳۴۶	۱-۹-۲. ثبات
۳۴۷	۲-۹-۲. تعهد
۳۴۷	۳-۹-۲. تراکم
۳۴۸	۴-۹-۲. بی‌خیالی
۳۴۹	۳. موانع سازمانی خلایقیت
۳۵۰	۱-۳. ضعف در برنامه‌ریزی سازمانی
۳۵۰	۲-۳. ساختار نامناسب سازمانی
۳۵۱	۳-۳. فرهنگ نامناسب سازمانی
۳۵۳	۴-۳. نظام انگیزشی نامناسب سازمانی
۳۵۵	۵-۳. ناکارآمدی نظام کنترل، نظارت و ارزیابی سازمانی
۳۶۳	۶-۳. سبک نامناسب رهبری و مدیریت سازمان
۳۶۶	۷-۳. پایبندی افراطی به قوانین و مقررات
۳۶۷	۸-۳. نبودن امکانات برنامه‌های آموزشی مورد نیاز
۳۶۷	۹-۳. تغییرگریزی در سازمانی
۳۶۸	۱۰-۳. نداشتن تعهد
۳۶۸	۱۱-۳. نداشتن دانش و مهارت کافی
۳۶۹	۱۲-۳. ناشکیبایی و بی‌حوصلگی
۳۶۹	۱۳-۳. نداشتن تمرکز مأموریتی
۳۶۹	۱۴-۳. قضاوت و ارزیابی فوری
۳۷۰	۱۵-۳. تشویق به هم‌رنگی
۳۷۱	۱۶-۳. عوامل ضد اخلاقی در سازمان و رابطه آن با پرورش خلایقیت
۳۷۱	۱-۱۶-۳. تبعیض و بی‌عدالتی
۳۷۲	۲-۱۶-۳. تحقیر و اهانت
۳۷۳	۳-۱۶-۳. استهزا و تمسخر
۳۷۵	۴-۱۶-۳. سرزنش کردن
۳۷۶	۵-۱۶-۳. عیب‌جویی
۳۷۶	۶-۱۶-۳. تهمت و بهتان
۳۷۷	۷-۱۶-۳. ناسزاگویی
۳۷۷	۸-۱۶-۳. جدل و مرأه
۳۷۹	۹-۱۶-۳. تنبیه
۳۸۰	الف) مراحل کاربرد تنبیه
۳۸۲	ب) قواعد روش صحیح و ناصحیح تنبیه
۳۸۵	۴. موانع خانوادگی خلایقیت
۳۸۵	۱-۴. سختگیری (اکراه، اجبار، تحمیل و تحکم) و سهل‌گیری

۳۸۹	۲-۴. وابسته‌پروری
۳۹۲	۳-۴. تعامل با خانواده‌های دیگر
۳۹۴	۴-۴. ناآرامی و ناامنی در خانواده
۳۹۶	۵-۴. تأکید بر هوش و حافظه
۳۹۹	۶-۴. ناآشنایی والدین با مفهوم واقعی خلایقیت
۳۹۹	۷-۴. انتقاد زیاد و مستمر
۴۰۰	۸-۴. نامگذاری نامناسب
۴۰۱	۹-۴. تبعیض و بی‌عدالتی در رفتار والدین
۴۰۲	۱۰-۴. تحقیر و اهانت
۴۰۲	۱۱-۴. موانع دیگر
۴۰۲	۵. موانع اجتماعی خلایقیت
۴۰۳	۱-۵. موانع تاریخی
۴۰۳	۲-۵. محیط اجتماعی
۴۰۴	۳-۵. تشویق به هم‌رنگی
۴۰۵	۴-۵. واکنش منفی در برابر رفتار خلاقانه
۴۰۶	۵-۵. ناآشنایی با خلایقیت
۴۰۶	۶-۵. عدم پویایی
۴۰۷	۷-۵. فرهنگ جامعه
۴۰۷	۸-۵. قوانین و مقررات
۴۰۷	۹-۵. عوامل ضد اخلاقی در اجتماع و خلایقیت
۴۰۷	۱-۹-۵. القاب زشت
۴۰۸	۲-۹-۵. تبعیض و بی‌عدالتی
۴۰۸	۳-۹-۵. عدم آزادی و اختیار
۴۰۹	۴-۹-۵. سایر موارد غیر اخلاقی
۴۱۰	۷. چکیده فصل
۴۱۳	نتیجه‌گیری
۴۱۳	۱. انسان کامل در مسیر قرب الی الله
۴۱۴	۲. عوامل مؤثر در پرورش خلایقیت
۴۱۵	۳. موانع خلایقیت
۴۱۷	منابع و مأخذ
۴۲۷	نمایه‌ها